

ДІМ, ДЕ НЕ БУДЕ ТЕПЛО

У перше я побачила Женю десь півторарічним. У нього тоді були найбільші шоки у світі. Такі великі, що, здавалося, лежали на плічках. Він поважно сидів і мовчав, занурений у якісь свої малючі думки. Його мама саме влаштовувалася прибиральницею до сільради. Згодом я щодня спостерігала, як вона поспішає туди щоранку, штовхаючи візочок із дитям поперед себе...

Женина мама вийшла заміж у Росію, прожила там кілька років, надбала сина і черепно-мозкову травму від чоловіка-п'яниці. Коли той вчергове її ледве не вбив, схопила малого й повернулася до батьків у селище.

Удруге я побачила вже Женю-підлітка, коли прийшла у школу на вчительську практику. Він зробився струнким, але не став балакучим. У нього були на диво акуратні зошити і прізвисько «Оскол» – за назвою того російського міста, де вони колись жили. Женя понад усе любив астрономію та географію. У восьмому класі його послали на олімпіаду, і хоч його робота виявилася кращою, перше місце віддали дочці заврайвно.

Так я вперше зіткнулася з цинізмом і прозою життя.

Утретє я побачила Женю на портреті, що стояв посеред круглого столу в кімнаті зі старомодними занавісками рішельє. Обабіч портрета мама поставила два вазончики з фіалками. Горіла тріскуча свічка. У хаті солодко пахло здобом і яблуками. Цокав годинник. Скрізь, куди не кинь оком, – безліч інших світлин Жені: на шафах, столах і в серванті.

Дитсадівський зайчик із пакунком цукерок біля Діда Мороза. Першокласник з оберемком гладіолусів і портфеликом. Хвацький випускник зі стрічкою через плече. Женя – солдат-строковик.

У його кімнаті над ліжком – плакати улюбленої «Апокаліптики», у дворі – акуратна купка шиферу, що ним Женя хотів перекрити дах у гаражі. Його скутер накритий шматком брезенту. І старий жакет біля дверей, зліва від входу. На жакеті – гудзик, що тримається на одній ниточці.

Біля будки сидить смішний собака, схожий на лиса.

У дворі повільно падає листя з горішини і рябить в очах від кетягів потемнілого винограду. Женина мама його не збирає. У неї погляд спрямований кудись усередину. Очі окремо від обличчя. Я потім не змогла пригадати, якого вони кольору. Вона стоїть, прихилившись до паркану, на ній – стара, зачовгана курточка. Поверх курточки – фартух, під нього вона ховає руки.

– От коли хоронили Женю, то казали, що герой. А він обичний хлопець був. І коли після отпуска должен був їхати вранці назад на фронт, то вночі отут на ганку сидів із собакою своїм, кури́в. І мені показалося, що плакав. Він Рижика підібрав на вулиці, маленьким ще. Я тоді ругалася дуже, а він каже – хай живе, і такий собачка виріс красивий, любимець Женин. І оце немає більше Жені. Тільки Рижик остався. Ні, не треба про нас по радіо розказувать. Дитину мою все одно не вернеш... І що я можу розказати тобі умного... Все життя тільки тряпку тягаю...

...Ти ж у нього, вроді, трошки вчителювала, да? Вчився харашо він, помниш, навроно. У інститут після школи поступив на бюджет. Так хотів на кахведру воєнну попасти. Но таку силу грошей у нас затребували! Тільки де я тією шваброю їх скільки зароблю? А Сашко Бугаєць, начальника кирпичного заводу син, на тій кахведрі таки одучився, ну та воно пойнятно, нам до їхніх мільонів не рівнятися... І дарма, шо офіцер він після кафедри получился, но чогось воювать не пішов...

...І от ішли ми Женю на станцію проводжати, як їхав він обратно на фронт після отпуска, Сашко нам серед центру зустрівся. В машині музика реве, випивший. Купа дівчат у салоні. Каже Жені: «Шо, братуха, оп'ять воювать ідеш?» Достав пляшку горілки: «Бери, у мене сьогодні празник, погони обмиваю, у налогову устроївся».

Женя ту пляшку не взяв, тільки якось аж на лиці змінився. Пішли ми далі... Він мовчав. Потім сів у поїзд... І більше вже я його не бачила, і тільки два рази балакала, бо загинув він через тиждень.

...Не проси мене, нічого мені розказувати, це тільки моє горе. Вже пошти два годи пройшло. Кажуть, шо час лікує, ні, ясочка, не лікує, воно мені ще більше болить, і нащо людям знати про моє горе. Ти лучче щось веселе почитай їм по радіо. Кругом стільки горя, шо краще щось хороше розказати, чи пісню душевну хай послухають...

Я вийшла з двору, коли все навколо сірою пуховою хусткою огорнув присмерк.

Її вікна горіли жовтим теплом, хоч у цьому домі тепло вже ніколи не буде...

Здала довго дивилася на ці вікна. А потім подумала: скільки їх, отаких фото дитсадівських зайчиків, першокласників та хвацьких випускників, стоїть по таких же хатах!.. А перед ними горять свічки...

Закурила вперше за багато років.

І вперше за всю війну заплакала вголос.